

Langs de Vier Schieën en de Vlaarding

Een fietstocht van circa 48 km.

Deze fietsroute maakt gebruik van de volgende knooppunten:

Langs de Vier Schieën en de Vlaarding

Schieland, Schiedam, Schiebroek en Overschie. Bekende namen in zuidwestelijk Zuid-Holland, die allemaal verwijzen naar de Schie. Maar welke Schie wordt daarmee eigenlijk bedoeld? 'De' Schie lijkt niet te bestaan. We kennen een Delftse, een Delfshavense, een Rotterdamse en (natuurlijk) een Schiedamse Schie. Alleen die laatste, de natuurlijke waterloop, wordt in de bebouwde kom nog even simpelweg 'Schie' genoemd. De overige Schieën zijn gegraven.

De Rotterdamse Schie is in de binnenstad alleen nog te herkennen aan de naam Schiekade, de Delfshavense Schie is zijn naam al kwijt voordat hij historisch Delfshaven bereikt. De Delftse Schie is het meest herkenbaar: het kaarsrechte kanaal dat sinds de Middeleeuwen Delft met de Maas verbindt. Geen van alle vertonen deze Schieën enige gelijkenis met het kronkelende riviertje dat rond het jaar 950 na Christus water uit het immense moeras tussen Rotterdam, Delft en Gouda op de Maas (of toen: Merwe) afvoerde. De naam ervan was toen vermoedelijk de Sche. In een 10de-eeuws register van de abdij van Egmond wordt een nederzetting met die naam genoemd; naar alle waarschijnlijkheid wordt hiermee een verre voorloper van Overschie (eigenlijk: 'Oude(r) Schie') bedoeld. Men neemt aan dat de nabijgelegen stroom dezelfde naam had. Wat die betekent, is onduidelijk; misschien gaf het een 'scheiding' tussen twee gebieden aan.

Sloten in het moeras

Omstreeks het jaar 950 fungeerde de benedenloop van de Sch(i)e als ontginningsas voor de pioniers die in die tijd begonnen om het moeras stukje bij beetje te ontginnen en om te zetten in landbouwgrond. Vanaf de stevige oeverwallen van de stroom en haaks daarop groeven ze parallelle sloten het veen in, dat daardoor zijn water versneld afgaf aan de rivier en uitdroogde. Op die droge toplaag kon graan worden verbouwd, maar doordat die laag ook oxideerde, kwam het maaiveld steeds lager en daardoor steeds dichterbij het grondwater te liggen. Dat leidde tot het uitdiepen van de sloten, net zolang totdat afwatering niet meer mogelijk was. De boeren waren daardoor gedwongen om over te schakelen op veeteelt. Gras heeft door zijn korte wortels minder last van een hoge grondwaterstand dan graan, en koeien zijn niet heel gevoelig voor natte poten. Al snel bleek de nood een deugd te zijn. Veeteelt bracht meer op dan akkerbouw in de vorm van verhandelbare, kostbare overschotten van boter en kaas. Het moeras was via akkerland tot winstgevend weiland geworden – en dat is het nog steeds.

Markten aan het water

Om de overschotten te kunnen verhandelen, waren lokale markten en goede vervoersaders nodig. De markten verschenen in de vorm van de kleine steden die in de loop van de 13de eeuw in heel het graafschap Holland verrezen. Schiedam en Rotterdam hebben alle twee hun wortels in die tijd. Schiedam dankte zijn naam aan een dam in de Schie, die vanaf Overschie zuidwestwaarts kronkelde en bij de Maas uitkwam. De dam werd rond 1230 aangelegd en werd als snel van groot economisch belang: goederen die vanuit Delft en noordelijker werden aangevoerd, moesten hier worden overgeslagen en vice versa. Schiedam groeide snel en kreeg in 1275 stadsrechten van Aleid van Holland, de zuster van graaf Willem II en de tante van de beroemde

Floris V. Haar naam is nog steeds aan Schiedam verbonden. De namen van haar familie en latere Hollandse graven duiken steeds weer op als het gaat om het stimuleren van ontginningen, het aanleggen van dijken, de bouw van kastelen en het verlenen van stadsrechten.

Elke stad een eigen Schie

Na 1300 nam het belang van de Hollandse steden en hun behoefte aan verbindingen met het achterland alleen maar toe. Rotterdam kreeg in 1340 stadsrechten, met daarbij de toezegging dat er een kanaal van de Schie bij Overschie naar Rotterdam zou worden gegraven. De Rotte, een veenstroom als de Schie, voerde alleen maar het veen in; via de Schie bereikte je Delft en de rest van Holland. Deze verbinding kwam in 1343 tot stand. Nu wilde ook Delft zelf toegang tot de Maas, zonder afhankelijk te zijn van de beide Maassteden. Die kreeg ze uiteindelijk van graaf Albrecht van Beieren, in 1389: een kaarsrecht kanaal van Overschie naar een nieuw, eigen haventje. Het heet nog steeds Delfshaven, al is het allang deel van Rotterdam.

De vier Schieën en de historische kernen waarlangs ze stromen/stroomden:

1. Delftse Schie
2. Schiedamse Schie
3. Delfshavense Schie
4. Rotterdamse Schie (nu grotendeels gedempt)

Zo waren er drie, of liever, vier Schieën ontstaan: van Delft naar Overschie (de Delftse) en van Overschie naar Schiedam, Delfshaven en Rotterdam. Ten oosten ervan stroomde de Rotta, ten westen ervan de Vlaarding. Ook dit was van oorsprong een kreek die in het veengebied ter hoogte van het huidige Kethel ontstond en met een bocht uitmondde in de Maas. Ook daar ontstond een nederzetting, al veel vroeger dan de burens Schiedam en Rotterdam. In de 11de en 12de eeuw was Vlaardingen enige tijd een van de belangrijkste plaatsen van het graafschap Holland. Later werd ze overvleugeld door de buursteden.

De Vlaarding, waaraan de stad zijn bestaan mede te danken heeft, was tot in de jaren 70 van de vorige eeuw nog herkenbaar als stroompje tussen de weilanden. Sindsdien is de Vlaarding volkomen opgeslokt door nieuwe wijken als Woudhoek en Holy-Zuid, en draagt

alleen een brede sloot in de Oranjebuurt in Vlaardingen zijn naam nog. Wel zijn het Buizengat en de Oude Haven als benedenloop van de Vlaarding te beschouwen.

In deze route verkennen we zowel de Schieën als de Vlaarding, met de plaatsen waarvan de geschiedenis op de een of andere manier met de oude veenstromen verbonden zijn.

De kaart van de drie Schieën uit 1512, gezien vanuit Overschie dat linksvoor ligt, dus vanuit het noorden. Bovenaan ligt de Maas, links Rotterdam en rechts Delfshaven. Linksonder ligt Overschie, waar de Schie uit Delft aankomt. De stroom die rechts uit beeld loopt, is de Schiedamse Schie.

De route Langs de Vier Schieën en de Vlaarding

De fietsroute begint bij station Schiedam (centrumzijde).

Vanaf Station Schiedam naar de Schie, sla rechtsaf en volg de Schie, bij de bij de Phillipusweg rechtsaf en meteen linksaf de Strickledeweg op, om weer langs de Schie verder te fietsen naar knooppunt **1** en dan naar **2**.

Waar de Schiedamse Schie overgaat in de Delftse Schie, fiets je via de brug over de Delfshavense Schie. Overschie binnenfietsen en verder via de Dorpsstraat naar knooppunt **3**.

Overschie is oorspronkelijk een ontginningsdorp dat vanuit Vlaardingen gesticht werd. Dat moet al in de 10de eeuw zijn gebeurd, toen Vlaardingen al een nederzetting van – naar de maatstaven van toen – enig belang was. De eerste kerk was dan ook een vroege dochterkerk

van Vlaardingen. Links van de Overschiese Dorpsstraat ligt de **Grote Kerk**. Op nummer 136 is het Museum Oud Overschie.

Achter de kerk kijk je uit over de Schie naar de plek waar omstreeks 2018 een bocht in de rivier is afgesneden ten behoeve van de scheepvaart. Archeologen vonden hier sporen van een dam uit de 13de eeuw en van een grote boerderij.

Die boerderij stond ooit bekend als de Hof van Cyrene. Bij een opgraving in 2013 deden de archeologen een unieke vondst: een vrijwel complete houten stoel uit circa 1200. Het is de oudste stoel van Nederland.

Behalve de stoel werden ook andere vondsten gedaan die op het belang van de plaats wijzen: brokken tufsteen en grote bakstenen (kloostermoppen) die in die tijd alleen werden gebruikt voor bijzondere gebouwen, zoals kerken, kastelen en woningen van de adel. Verder verzamelden de archeologen aardewerk uit het Duitse Rijnland en Vlaanderen, een zilveren munt uit het begin van de 13de eeuw, een broche, een ring, een lanspunt, gespen, scharen en messen.

De stoel uit de 13de eeuw, met ernaast een replica.

Rij door naar **64** via **70** en **80**.

We vervolgen de route over de Overschiese Dorpsstraat en Delftweg tot aan de Kandelaarbrug waar we oversteken (met een enorme lus) naar de overkant van de Delftse Schie. Vanaf de Kandelaarbrug kun je rechts nog middeleeuwse verkavelingspatronen zien liggen: lange smalle stroken haaks op de Schie. Over de brug linksaf naar de Poldervaart richting knooppunt **65**. Daar linksaf en ongeveer 300 m in de richting van **70** fietsen.

 De **Poldervaart** is gegraven in 1280, waarschijnlijk op kosten van graaf Floris V. De bodemdaling die eeuwen eerder door de veenontginning was veroorzaakt, verliep sneller in Schieland dan in Delfland. Het overvloedige water uit Delfland stroomde daardoor richting Schieland. Dat leidde tot conflicten tussen de twee hoogheemraadschappen en de boeren die er woonden. Om wateroverlast tegen te gaan werd de Poldervaart gegraven, die tussen Schiedam en Vlaardingen op de Maas afwatert. Op dit punt, waar de vaart in de Schie uitloopt, zit een sluis

Sluizen uit 1928 aan het begin van de 13de-eeuwse Poldervaart.

waarmee de waterstand geregeld kon worden. Zijn 20ste-eeuwse opvolger, ook alweer bijna een eeuw oud, functioneert nog steeds.

Verder fietsen over de Kandelaarweg/Kerkweg terug richting **65**. Voor **65** linksaf, verder fietsen links aanhouden, rechtdoor over de Kerkweg richting **52**.

De Kerkweg leidt naar het centrum van **Kethel**, een dorp dat al in 11de eeuw bestond. De kerk van Kethel dateert in haar huidige vorm uit de 16de eeuw. Het benedendeel van de toren is nog middeleeuws en werd gebouwd rond 1300.

In Kethel doorfietsen naar **53**, **68**.

Ga vanaf **68** een stukje richting **63**; je rijdt hier over de Harreweg. Verder naar het noorden langs deze weg zijn huisterpen uit de 12de en 13de eeuw gevonden.

Na ongeveer 400 meter op de Harreweg linksaf naar de Woudweg.

In Kethel-Noord is nog een ongerept stuk weidegrond te vinden. Deze weiden worden niet bespoten en er wordt geen kunstmest gebruikt, er wordt later gemaaid en er staan minder koeien in de wei.

Volg de Woudweg, ga over de A4 door richting **67**.

Sla bij **67** linksaf richting knooppunt **80**.

Het fietspad loopt vanaf hier langs de Vlaardingervaart richting Schipluiden. Deze vaart is in de 13de eeuw ontstaan door het verbinden van verschillende krekens. Deze ontstaansgeschiedenis is goed te herkennen aan het verschil tussen de bochtige stukken in het zuidelijke deel en de rechte noordelijke stukken. De Vlaardingervaart was eigendom van de graaf van Holland. Hem moest jaarlijks pacht worden afgedragen in de vorm van 200 snoeken, af te leveren aan het grafelijk hof in Den Haag.

De Vlaardingervaart.

Je kunt koffiedrinken met een prachtig uitzicht, bij Brasserie Vlietzicht.

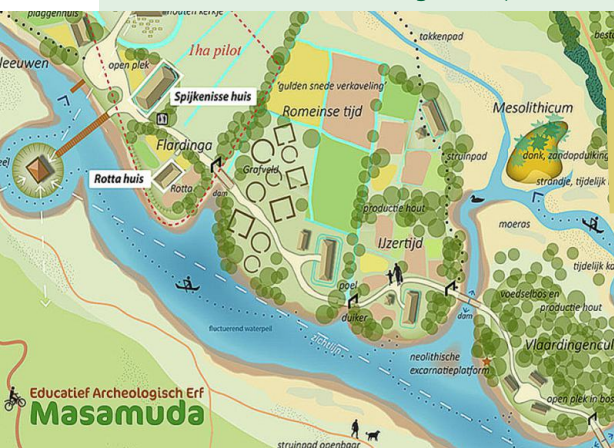
Als het voetveer, De Trekschuit, bij knooppunt **62** naar de Duifpolder er ligt (1 april - 31 oktober), steek daar dan over en fiets linksaf via de Duifpolderkade naar de **veerpont Kwakelweg** (knooppunt **66**). Vaar over naar **71** en fiets via **74** richting knooppunt **72**. Zo'n 470 m voor **72** zie je aan de linkerkant de middeleeuwse huizen van Masamuda.

Als het voetveer niet vaart, volg dan dezelfde weg terug naar **80** en fiets verder langs de Vlaardingervaart naar **72**. Sla rechtsaf over de brug. Na 470 m zie je aan de linkerkant de middeleeuwse huizen van Masamuda.

Het Steentijdhuis ligt vlakbij het **Klokbekerpad 1**

Masamuda - de vroegmiddeleeuwse naam voor het Maasmondgebied - is een educatief archeologisch erf, waar reconstructies van gebouwen uit de Prehistorie en de Middeleeuwen te zien zijn. Zo is er een huis uit de nederzetting Rotta (11de eeuw) nagebouwd, en een 9de-10de eeuwse boerderij uit Spijkenisse.

Masamuda is iedere zondag van 12-16 uur geopend. Om 14 uur vindt op de locatie Middeleeuwen een rondleiding van circa 30 minuten plaats.

Vrijwilligers aan het werk op het archeologisch erf. Op de achtergrond een reconstructie van een 10de eeuwse

Educatief Archeologisch Erf **Masamuda**

Verder of terug naar knooppunt **72**.

Rechtsaf naar de Trekkade; onder de A20 en de Burg. Heusdenlaan door en daarna meteen linksaf naar de Wilhelminasingel. Rechtsaf de Oranjelaan in en dan linksaf naar de Prins Hendriklaan.

Tegenover huisnummer 10 is een verhoging met een bomenlaan te zien. Hier lag ooit de boerderij Clattenburg. Het gebouw dateerde uit de 14de eeuw, maar opgravingen toonden aan dat hier al in de 11de eeuw een huis stond. Clattenburg is afgebroken in 1964, waarna deze kleine heuvel achterbleef. De knotlinde aan het einde van de laan is al 300 jaar oud. Fiets verder over de Prins Hendriklaan en ga met de bocht mee rechtsaf, hier heet de straat de Mauritszingel. Het watertje aan je linkerhand is het allerlaatste herkenbare restant van de **Vlaarding**, de veenstroom waar de stad haar naam aan dankt. Ga bij de eerste gelegenheid linksaf, over de Vlaarding heen richting Plein Emaus; daar eerste gelegenheid rechtsaf. Bij Emaus rechtdoor de Westlandseweg oversteken en fiets richting de Kortedijk. Deze gaat over in de **Hoogstraat**.

i **De Hoogstraat** mag wel als de kern van Vlaardingingen worden beschouwd. Uit archeologisch onderzoek blijkt dat zich hier al in het begin van de 7de eeuw mensen hebben gevestigd. In de 10de eeuw moet er wel sprake zijn geweest van een nederzetting langs de westelijke oever van de Vlaarding, die toen verder naar het westen lag dan de huidige Oude Haven. We moeten denken aan een rij huizen langs de rivier, die om overstromingen het hoofd te bieden op lage terpjes waren gebouwd. Rond het jaar 1000 verandert er veel in en rondom het plaatsje. In die tijd gingen de graven van Frisia (Holland werd nog niet zo genoemd) zich interesseren voor deze streek. Ze lieten een hofcomplex aanleggen en een burcht bouwen. De hof wordt bij het Liesveldviaduct vermoed, de burcht niet ver van de huidige Grote Kerk, maar beide locaties zijn hypothetisch. De burcht en het terrein tussen Hoogstraat en Maasoever moeten het toneel zijn geweest van de befaamde Slag bij Vlaardingingen in 1018, waar het leger van graaf Dirk III een leger van de bisschop van Utrecht en de keizer van Duitsland versloeg. Daarna ontwikkelde Vlaardingingen zich snel tot de belangrijkste plaats van het graafschap. Maar ook aan de positie van Vlaardingingen als belangrijkste stad van Holland kwam in die tijd een einde. Toen Vlaardingingen in 1273 stadsrechten kreeg van Floris V, was het allang overvleugeld door steden als Dordrecht, Delft en Leiden.

Rond 1150 gaf graaf Dirk VI opdracht om een nieuwe kerk te bouwen. Uit opgravingen blijkt hoe de kerk er ongeveer uit heeft gezien. (reconstructie Olav Odé)

De Hoogstraat rechtdoor volgen naar de **Markt**. Hier staat de **Grote Kerk**.

i Onder Dirk VI, de bet-betovergrootvader van Floris V, was halverwege de 12de eeuw begonnen met de bouw van een groot stenen godshuis, dat 65 meter lang moest worden. Het zou komen te staan op de plaats waar zeker al in 1000 en mogelijk al eeuwen eerder een kerk(je) stond. Na de Sint-Thomasvloed had men andere zorgen in

Zo ongeveer zag het eerste begin van Vlaardingen eruit: op de linkeroever van de Vlaarding ligt de heuvel met de eerste (houten) kerk. De Hoogstraat loopt vanaf de heuvel naar het noorden.

Vlaardingen, de bouw werd gestaakt en pas in de 14de eeuw weer opgepakt. De Grote Kerk die vanaf zijn heuvel de Markt domineert, is grotendeels gebouwd na een stadsbrand die in 1574 het 14de-eeuwse gebouw verwoestte.

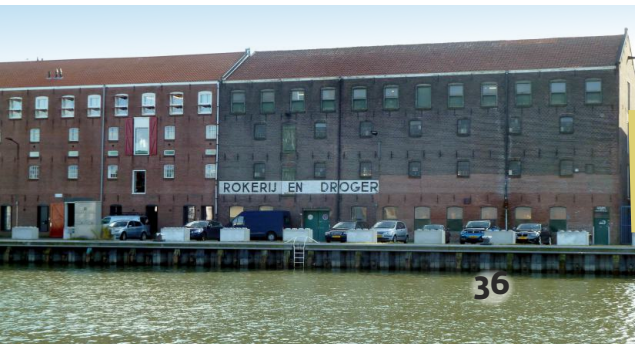
Volg vanaf de kerk de smalle Kerksteeg, rechtsaf het laatste stukje van de de Vleersteeg en vervolgens linksaf via de Dayer naar de Westhavenkade. Sla daar rechtsaf.

De **Westhavenkade** loopt langs de Oude Haven, feitelijk de monding van de Vlaarding. Niet ver van hier mondde die stroom uit in de Maas. Door aanslibbing kwam de monding steeds zuidelijker te liggen en werd de Vlaardingse haven steeds langer. De Oude Haven, van middeleeuwse oorsprong, was tot eind 19de eeuw de enige haven van Vlaardingen. Daarna werd er een nieuwe haven aangelegd, die de naam van Koningin Wilhelmina kreeg.

De Westhavenkade volgen, vervolgens het spoor oversteken, linksaf over de Nelson Mandelabrug de haven oversteken, en rechtsaf over het fietspad naar de Koningin Wilhelminahaven Noordzijde.

Aan de Westhavenkade staat een kijker waardoor je een blik in het verleden kunt werpen: de haven rond 1000.

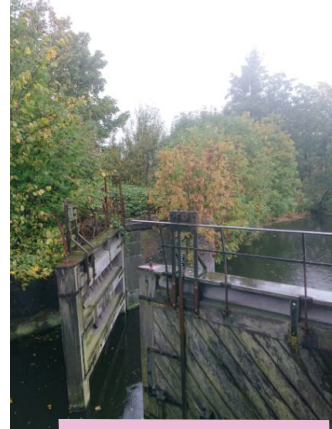
Een van de begin 20ste-eeuwse pakhuizen aan de Wilhelminahaven is nu een rijksmonument.

Doorfietsen tot de rotonde, neem die driekwart en fiets verder langs de Vulcaanweg. Aan het eind de weg oversteken naar het fietspad langs de **Schiedamsedijk**.

Bij de T-splitsing schuin rechtsaf slaan naar de Mr. L.A. Kesperweg (het fietspad leidt hier vanzelf naartoe). Na ongeveer 200 m bij de stoplichten rechtsaf en linksaf, richting knooppunt **9**. Weer terug naar de Schiedamsedijk die hier overgaat in de Vlaardingerdijk. Voorbij **9** linksaf naar het Poldervaartpad.

Hier ligt links van het fietspad in het park het einde van de **Poldervaart** uit 1280, waarvan we het andere uiteinde bij de bespreking van de Delftse Schie hebben gezien (p. 33). Hier mondde de vaart uit in de Maas via vijf sluizen. Ze werden opengezet als het waterpeil in de Maas laag genoeg was.

Een van de vijf spuisluizen aan het Vlaardings eind van de Poldervaart. De sluizen zijn in 2010 gerestaureerd.

Volg het fietspad een klein stukje terug, ga onder het viaduct door en dan direct linksaf naar het Simon Rijnbendepad. Volg dit pad tot aan de Burgemeester van Haarenlaan, steek die schuin naar links over naar de Vlaardingendijk, richting **79**. Bij **79** over de Vlaardingestraat en de Dam in de Schie naar **11**.

Parkeer de fiets en loop terug naar de Schiedamse Schie over de Beursbrug en de Dam tot de Oude Sluis.

i De **dam in de Schie** is aangelegd in de 13de eeuw om het achterland tegen inbraken van de zee te beschermen. Dat het achterland lager ligt is, is goed te zien als je vanaf de Dam de Oude Sluis in kijkt; die helt sterk af naar beneden. Rond deze dam ontstond een handelsstadje, met de vanzelfsprekende naam **Schiedam**.

Vlaardingen, Schiedam met daar tussenin de rechte poldervaart en de vijfsluizen in het zuiden bij de Merwede (Maas) op een kaart van Floris Bathasarz van Berckenrode uit de 17de eeuw.

Ga weer terug naar de fiets bij **11**. Vervolg de rest van de tocht richting knooppunt 1. Rij de Hoogstraat en rechtsaf de Korte Kerkstraat in naar de Grote of Sint Janskerk. Op deze plaats stond al in de 13de eeuw een kerk. De huidige kerk heeft delen uit 1400 (de noordkant) en uit 1500 (de zuidkant). De toren is in de 15de eeuw gebouwd. Bij de kerk linksaf de

De Grote of Sint-Janskerk. Met de bouw van deze kerk werd in 1335 begonnen.

Nieuwstraat in, deze gaat over in de Grote Markt. Na het oude stadhuis rechtsaf naar de Boterstraat. Steek de Broervest over de Overschiesestraat in. Voordat je verder rijdt: rechts zie je de ruïne van Huis te Riviere liggen. Zet de fiets bij het Proveniershuis (links) en loop naar **Huis te Riviere**.

Wat je ziet zijn de resten van de zware vierkante donjon van **Huis te Riviere** uit de 13de eeuw. In de oorspronkelijke situatie lag er een voorburcht aan de zuidkant, daar waar nu het stadskantoor staat. Het

kasteel is rond 1275 gebouwd door **Aleid van Henegouwen**. Zij was de zuster van graaf-koning Willem II, de vader van Floris V. Willem sneuvelde in een ongelukkige veldtocht tegen de West-Friezen in 1256, toen Floris nog een peuter was. Aleid was een vrouw met macht en wist die ook uit te oefenen. Zij eiste en kreeg de voogdij over het graafje toen dat vier jaar oud was. Ze gaf hem een goede opleiding, en kennelijk was hij aan haar gehecht. Toen ze noodgedwongen de voogdij moest afstaan aan de hertog van Gelre trok ze zich terug uit Holland, maar al snel nadat Floris (op twaalfjarige leeftijd!) de graventron had bestegen, liet hij haar weer terugkomen. Ze kwam in het bezit van een groot deel van Schiedam en verleende dat, met toestemming van haar neef, stadsrechten in 1275. In diezelfde tijd liet ze Te Riviere bouwen, het eerste Hollandse kasteel in de moderne vierkante opzet. Het was ook een van de grootste kastelen van het graafschap.

In 1575 is Te Riviere door de Schiedammers verwoest, omdat ze bang waren dat de Spanjaarden het gebouw als uitvalsbasis zouden gebruiken om de stad aan te vallen. Sindsdien stond de ruïne eenzaam naast het stadscentrum, tot het min of meer werd ingebouwd door het Stadskantoor. Sinds 1991 staat een **beeld** van de bouwvrouw, **gravin Aleida**, voor de ruïne. Ze lijkt op te kijken, verbaasd over de veranderingen die haar kasteel en haar stad in 750 jaar hebben doorgemaakt.

Huis te Riviere voor de verwoesting in de 80-jarige oorlog. De donjon, het nu nog overgebleven deel, is het gebouw in het midden dat boven de andere gebouwen uitsteekt.

Fiets verder op de Overschiesestraat en volg deze langs de Schie tot het eindpunt van de route, station Schiedam Centrum.